

Tetiana Shchepina
*Candidate of Economic Sciences, Docent,
Associate Professor at the Department of Economics and Entrepreneurship
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»*

Щепіна Т.Г.
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки і підприємництва
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-501-3-59>

ENTREPRENEURIAL ACTIVITY DURING WARTIME

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Як відомо, підприємництво – це одна з основних рушійних сил економіки. Саме підприємницька діяльність стимулює розвиток ринкових відносин, задовольняє місцевий попит, створює нові робочі місця, сприяє впровадженню інновацій, призводить до зростання конкуренції і, як наслідок, до більш ефективного функціонування ринкової системи.

Малі й середні підприємства зазвичай становлять основу ринку праці, створюючи найбільшу кількість робочих місць у різних секторах економіки, завдяки чому знижується рівень безробіття, зростає добробут населення, а економіка отримує нових платників податків.

Також саме підприємці часто виступають як ініціатори нових ідей, які призводять до впровадження нових продуктів, послуг і технологій. Ці інновації підвищують продуктивність, знижують витрати виробництва й розширюють можливості для інших секторів економіки. Крім того, саме підприємницька діяльність залучає інвестиції як внутрішні, так і зовнішні, що, своєю чергою, посилює економіку, адже зі зростанням кількості успішних підприємців, держава отримує більші податкові надходження, що дозволяє інвестувати в інфраструктуру, соціальні програми, розвиток суспільства, тощо.

Незважаючи на те, що підприємці зазвичай швидко адаптуються до змін у ринкових умовах, вплив війни на підприємницьку діяльність є суттєвим й у більшості випадків негативним. Тож доречним сьогодні є визначення основних викликів і можливостей для підприємництва у воєнний період.

Огляд сучасної літератури, аналіз статистичних даних про діяльність бізнесів під час конфліктів, порівняння України з іншими країнами дозволяє визначити основні чинники впливу війни на підприємницьке середовище.

По-перше, варто відмітити погіршення економічних умов, до яких призводить інфляція, порушення логістичних ланцюгів в результаті бойових дій та обстрілів мирної інфраструктури, зниження купівельної спроможності населення.

По-друге, в країні вимушено виникають правові та адміністративні бар'єри, які пов'язані зі змінами в законодавстві, і які можуть ускладнювати діяльність підприємця. З іншого боку варто зазначити, що держава прийняла ряд постанов, аби стимулювати підприємництво.

По-третє, це соціальні фактори, які пов'язані як зі змінами в потребах населення, так і з етичними та соціальними зобов'язаннями підприємців під час війни.

Узагальнивши ці фактори впливу, можемо перелічити основні виклики для підприємців під час війни:

1) фінансові труднощі, до яких призводять скорочення інвестицій, обмежений доступ до кредитів, валютні ризики;

2) логістичні перешкоди, які пов'язані з проблемним постачанням сировини, обмеженим доступом до ресурсів, порушенням транспортної інфраструктури, закриттям можливостей користування річковим й повітряним транспортом;

3) втрата ринків збуту продукції на тимчасово окупованих територіях та в зонах, близько розташованих до зони бойових дій, та скорочення попиту у зв'язку з вимушеною імміграцією населення, великою кількістю загиблих та переглядом населенням своїх потреб, а також з неможливістю здійснювати певні види експортних операцій і, як наслідок, втрачання клієнтів за межами нашої держави;

4) кадрові проблеми, пов'язані з мобілізацією працівників, психологічним станом співробітників, клієнтів і партнерів по бізнесу, необхідністю адаптації умов праці під вимоги військових загроз.

Окремо варто звернути увагу на військові ризики та управління ними. Відомо, що підприємницька діяльність завжди характеризується ризикованістю, але в умовах війни, до звичайних ризиків, пов'язаних з фінансами, операційною діяльністю, політичними факторами, соціальними нормами, ринковими змінами, репутаційними та технологічними чинниками тощо, додаються ще специфічні ризики, притаманні виключно стану війни, а саме фізичні ризики втрати як для активів підприємця, так і для його персоналу. Методи оцінки та зниження таких ризиків набагато складніші за традиційні, тому що в основі лежить глибокий ступінь невизначеності, а їх страхування малоймовірне і, при наявності, доволі коштовне.

Тим не менше, незважаючи на всю жахливість війни, необхідно зацентувати увагу на нових можливостях для підприємницької діяльності в цей час, адже саме таке сприйняття дасть змогу не тільки вижити підприємництву в нашій країні, а й якісно оновити економіку після закінчення військових дій. Визначимо, які підприємницькі ідеї мають прогнозний успіх під час війни:

1. Бізнес, спрямований на відновлення або адаптацію критичної інфраструктури.

2. Розвиток підприємств, що постачають оборонну продукцію.

3. Соціальне підприємництво, спрямоване на допомогу внутрішньо переміщеним особам, підтримку ветеранів, відновлення зруйнованих територій.

4. Широкі можливості міжнародного партнерства та залучення закордонних інвестицій на фоні спрощення умов входу в зовнішньо-економічну діяльність і цікавість партнерів до України.

5. Підприємництво на основі співпраці з міжнародними програмами грантової підтримки і розвитку.

6. Використання у підприємницькій діяльності можливостей державної підтримки, податкових пільг, можливостей релокації бізнесу.

7. Співпраця з громадськими організаціями.

8. Підприємництво у сфері і з використанням цифрових технологій.

В якості висновків хотілося б відмітити, що для підприємців сьогодні важливим є бачення не тільки ризиків і проблем ведення бізнесу під час війни, а й врахування можливостей розвитку. Держава робить свій внесок для підтримки малого і середнього бізнесу в сучасних умовах, однак і кожен конкретний суб'єкт підприємницької діяльності має пам'ятати про необхідність мотивації себе, персоналу і партнерів, якісний стрес-менеджмент в межах сфери впливу бізнесу, важливість стійкості та адаптивності до змін.